

Kazimieras Vasiliauskas

Inžinierius mechanikas, technikos mokslų daktaras.

Gimė 1879-03-17 Paberžėliuose (Radviliškio r.). Mirė 1957-11-24 Kaune. Palaidotas Petrašiūnų kapinėse.

1901 m. baigė Mintaujos gimnaziją.

1907 m. baigė Rygos politechnikos institutą gavo pirmojo laipsnio diplomą ir inžinieriaus technologo (mechaniko) kvalifikaciją.

1907 m. dirbo Briansko ir Šiaulių garvežių mechaninėse dirbtuvėse.

1908–1916 m. ėjo Kalvarijos (Suvalkų) apskrities inžinieriaus pareigas.

1914–1918 m. Kazanėje dirbo architektu, dėstė technikos mokyklose.

1920 m. Kaune kartu su kitais organizavo Aukštųjų kursų technikos skyrių ir jame dėstė.

Nuo 1922 m. dėstė Kauno universitete; 1922 m. sukūrė Medžiagų atsparumo laboratoriją ir Statybinės mechanikos katedrą ir iki 1950 m. jai vadovavo; 1927–1933 ir 1936–1940 Technikos fakulteto dekanas, profesorius (1930).

1941 m. gruodžio 1 d. Kazimieras Vasiliauskas buvo išrinktas Lietuvos mokslų akademijos tikroju nariu.

1951–1957 m. dėstė Kauno politechnikos institute vadovaudamas Mechanikos katedrai.

Pirmasis Lietuvoje pradėjo tirti medžiagų atsparumą ir statybinę mechaniką.

Svarbiausi veikalai: „Apskritimo būdas statybos statikoje“ (1929), „Elementarinis medžiagų atsparumo kursas“ (1935), „Medžiagų atsparumas“ (1941), „Medžiagų atsparumo pagrindai“ (1949), „Statybinės statikos pagrindai“ (1953), Mokymo priemonė „Medžiagų atsparumas“ (1959).

Juozas Stražnickas knygoje „Kazimieras Vasiliauskas mokslininkas, pedagogas, inžinierius“ (1997) rašo, kad Kazimieras Vasiliauskas iš pašaukimo buvo inžinierius technologas, Kūrėjas. Jo sąmonę buvo užvaldžiusi idėja sukonstruoti specialias stakles-kinematorių, kurios vykdytų inžinieriaus arba techniko komandas, įrašytas specialioje tam tikslui skirtoje lentoje arba juostoje. Ši automatinė staklių metalui apdirbti, kaip pats juokais vadino – robotų idėja, buvo svarbi visą jo gyvenimą nuo pat 1910 m.

Prie kinematoriaus idėjos jis sugrįždavo atrodo pačiu nepalankiausiu metu – siaučiant karui, kai greta vaikščiojo nelaimė ir mirtis. Nors iš tikrųjų nieko stebėtino nebuvo – geriausias vaistas nuo neramių minčių buvo darbas. Tokiais vakarais jis iki išnaktų kūrė, skaičiavo, braižė.

Profesorius savo idėjas bandė įgyvendinti siūlydamas jas aukšto lygio institucijoms. 1915 m. jis ryžosi savo darbą apie stakles-kinematorių nusiųsti Petrogradan, Vyriausiajai artilerijos valdybai. Tačiau nei Vyriausioji artilerijos valdyba, nei vėliau Kolomnos mašinų fabrikas, teisindamiesi pokario meto sunkumais, pasiūlė kreiptis vėliau.

Pokario metais (1944 m.) jo mokslo darbas „Matematinė automatizmo problema ir vedžiojamosios staklės“ buvo įteiktas Kauno universiteto rektoriui Antanui Purėnui, o metams baigiantis – ir Švietimo komisariatui, tačiau dėl karo ir suirutės reikalai nepajudėjo.

Tuomet K. Vasiliauskas minėtą darbą 1944 m. ir 1945 m. siuntė į Maskvą. Savo stakles-kinematorių jis apibūdino taip: „Šis padaras duoda visiškai naujo tipo mašiną, skiriamą vedžioti kitas mašinas. Savo veiksmus ji koordinuos pagalba savotiškai išrašytų popierinių arba joms panašių juostų, pavadintų filmomis. Ant jų talpinami „įsakymai“ bus reiškiami matematiškai, skaičių eilėmis“.

Pati automatizavimo idėja buvo ypač originali, pagrįsta dviem – dvejetaine arba trejetaine – skaičiavimo sistemomis. Tačiau Maskvoje darbai dingo be jokio atsako. Galimai šios laiką aplenkusios lietuvių mokslininko idėjos buvo pasisavintos ir panaudotos kitų nesąžiningų veikėjų.

1947 m. lapkričio 16 d. LR Ministrų Tarybos nutarimu prie Mokslų akademijos buvo įsteigtas Technikos mokslų institutas. Nuo 1948 m. birželio 16 d. šio instituto direktoriaus pavaduotojo mokslo reikalams buvo paskirtas prof. K. Vasiliauskas. Kaip tik šio instituto Metalų technologijos laboratorijoje su bendradarbiais akademikas bandė įgyvendinti pagrindinę gyvenimo idėją – kūrė vedžiojamųjų staklių-kinematoriaus modelį. 1950 m. kinematoriaus modelis buvo baigtas ir sėkmingai išbandytas.

Apibendrinamas bandymų rezultatus, akad. K. Vasiliauskas padarė tokias išvadas:

„Automatinis įvairių mašinų valdymas kinematoriumi su perfojuostomis, pagrįstas dvejetaine skaičiavimo sistema, įmanomas ir lengvai įgyvendinamas;

Staklių, kitų mašinų, kurias valdys kinematorius, keičiantis gaminamai produkcijai, pertvarkyti nereikės. Pakaks suderinti patį valdymo įrenginį, pakeičiant perfojuostą.“

Labai vaizdžiai Juozas Stražnickas savo knygoje netiesiogiai pabrėžia nepaprastus Kazimiero Vasiliausko gabumus: „Akis užkliuvo už straipsnio, kuriame buvo rašoma, jog amerikiečių mokslininkai kuria elektroninę mašiną, ateityje galėsiančią atlikti tūkstančius ir net milijonus operacijų per sekundę, kurį valdys ne tik atskirus įrengimus, linijas, bet ir didžiules gamyklas. Perskaitęs straipsnį kartą, kitą ir atidėjęs į šalį su gailėsčiu tarė pats sau: „Per vėlai. Viskas per vėlai. Mechaninių sistemų amžius baigiasi, ant techninės pažangos slenksčio stovi nauja era – elektrotechnikos. O jam septyniasdešimt.“

Lit.: LMA archyvas,

LMA Technikos mokslų skyriaus bylų dokumentai,

Lietuviškoji tarybinė enciklopedija, 12 t. Vyriausioji enciklopedijų redakcija. Vilnius, 1984.

Visuotinė lietuvių enciklopedija, el. versija.

Juozas Stražnickas. *KAZIMIERAS VASILIAUSKAS. Mokslininkas, pedagogas, inžinierius*. Skiriama Lietuvos universiteto 75-mečiui. Kaunas, Technologija, 1997. 156 p.

Parengė

LMA Technikos mokslų skyriaus mokslinis sekretorius

Dr. Bronius Jaskelvičius